

ביקש יעקב לישב בשלוה

בראשית (פרשת ושב) פרק לו פסוק א

יָשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִדְּבַר אֲבִי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

רש"י

... ועוד נלכס בו: יוסף - ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. לדיקים מנפקים לישב בשלוה אומר הקלוש כדוך הוא לא לייך לדיקים מה שמחוקן להם לעולם כבא, אלא שמנפקים לישב בשלוה בעולם הזה...

מהי הנקשה לישב בשלוה? מדוע אינה רצויה ונכונה?

שפת אמת בראשית פרשת ושב

"ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף. בודאי יעקב לא רצה לישב בשלוה עד שתיקן עצמו לגמרי ולא היה לו חשש מזה.

אך רצון הקדוש ברוך הוא מאיש הישראלי. אשר יהיה כל ימיו ביגיעה להוסיף בעבודתו ית"ש כי עניו התוספות אין לו שיעור. וזה ענין 'רוגזו של יוסף'.

וביאור הענין כי הכלל: שכל השגה ועליות מדריגה בא רק על התגברות נגד היצה"ר.

והאדם השלם אשר כבר לבו חלל בקרבו. כשנצרך לעלות בתוספות מדריגה יש ענין כח גבורה נגדו כמו היצה"ר. אך הוא כולו קודש. וכמו שיהיה יצה"ר לעתיד. רק כפי מה שיהיה נצרך לעבודת הבורא וזה נקרא 'רוגזו של יוסף' כנ"ל:

ככל ותיקון מוסרי... מתקנים באמת עולמות עד אין חקר:

מוסר אביך / מזות וראיה / תיקון

א. מי שמצייר בדעתו, שהוא מתקן את העולמות בעבודתו, ואינו יודע את ערך נפשו ואת סדר הרוחניות הנפשית בכללה, הוא מלא הדיה ודמיונות כוזבים.

אבל מי שיודע, שבכל תקון מוסרי, וכל מדה טובה, כל למוד הגון וכל מעשה טוב, גם הקטן שבקטנים, ואפילו שיחה נאה, הוא מרומם את הרוחניות שבנפשו, והרוחניות הלא היא יסוד כל מציאותה, ונמצא שע"י הרמות הרוחניות שבנפשו מתרוממת כללות נפשו בהיותה, וההויה הפרטית מתייחסת ביחוש קשר אמיץ מאד אל ההויה הכללית, וממילא בהתרוממות חלק אחד של ההויה, מתעלית היא ההויה כולה. ובה מתקנים באמת עולמות עד אין חקר בכל דבר טוב. כשהולך האדם בדרך הרעיון הזה דעתו מתרחבת ודמיונותיו הולכים ומתקרבים אל האמת.

ב. מה שהאדם יכול לתקן טוב הוא שיחשוב בזה ואל יתחיל מתיקון, ומה שאין בידו לתקן אל יתעסק בו בדבר. ויקיים דאגה בלב איש יסיחנה מדעתו^(א), ויעסוק בתיקון נפשו ובתיקון של עולם, בבהירות שלילת רוממה, עד כמה שיזד מגעת, ויתקיים בו 'גול אל ד' מעשיך ויכונן מחשבותיך^(ב).

(א) משלי יב כה, ידמא עה. (ב) משלי סו ג.

יעקב אבינו מלמדנו שאין בעולמנו 'שלוה' כמובן של 'מנוחה' אלא את השלוה ונמצא בפעלתנות ובעשיה. 'בקשת השלוה' היא מחשיבת התרבות של 'עולם מילוי' החפץ בעוד התורה הקדושה מחונתנו ליעולם של מילוי חובות:

ספר מסילת ישרים פרק א

בבאור כלל חובת האדם בעולמו

יסוד החסידות ושרש העבודה התמימה הוא שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו. והנה מה שהורנו חכמינו זכרונם לברכה הוא, שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להמצא....

✦ כל ענייני העולם הם ניסיונות

על פי רוב אין האדם נח על זרי דפנה. מאבקים תמידיים מלווים את כן האנוש מראשית חייו ועד אחריתם, והשלוה נעדרת. בספר 'דרך ה' הרמח"ל מרחיב על הניסיונות שעומדים בפני האדם כבר בעצם בריאתו.

דרך ה' חלק א' פרק ג'

'גזרה החכמה העליונה שיהיה האדם מורכב משני הפכים, דהיינו מנשמה שכלית וזכה, וגוף ארצי ועכור, שכל אחד מהם יטה בטבע לצדו. דהיינו: הגוף לחומריות והנשמה לשכליות, ותמצא ביניהם מלחמה, באופן שאם תגבר הנשמה, תתעלה היא ותעלה הגוף עמה, ויהיה אותו האדם המשתלם בשלמות המעודת, ואם יניח האדם שינצח בו החומר, הנה ישפל הגוף ותשפל נשמתו עמו, ויהיה אותו האדם בלתי הגון לשלמות, ונדחה ממנו ח"ו. ולאדם הזה יכולת להשפיל חומריו לפני שכלו ונשמתו, ולקנות שלמותו."

הרמח"ל כפתיחת ספרו מסילת ישרים מבאר כי אין אדם שאינו מנוסה. העושר הוא ניסיון, העוני הוא מכון. חיי השלוה הם ניסיון וגם חיי הייסורים אתגר הם:

מסילת ישרים, תחילת פרק ראשון

כל עניני העולם בין לטוב בין לרע הנה הם ניסיונות לאדם, העוני מצד אחד והעושר מצד אחד כענין שאמר שלמה (משלי ל) פן אשבע וכחשתי ואמרת מי הי, ופן אורש וגנבתי וכי.

השלוה מצד אחד והיסורים מצד אחד, עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור.

ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מכל הצדדין, הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לידבק בבוראו ויצא מן הפרוודו הזה ויכנס בטרקלין לאור באור החיים.

וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאוותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב ונשתדל לדבק בו, כן ישיגוה וישמח בו.

האדם בעולם הזה כחייל במלחמה, המפתח להצלחתו הוא עמידה בניסיון. מי שיעליל להתפרוד כיאות עם הניסיונות המרובים הרי הוא בן חיל.

גם המדרש על ספר שמות קובע כי אין מי שאינו מנוסה, ומוסיף כי כל בריה מנוסה בניסיונות המותאמים לה:

מדרש שמות רבה, פרשה ל"א

אשרי אדם שהוא עומד בנסיונו שאין בריה שאין הקב"ה מנסה אותה, העשיר מנסהו אם תהא ידו פתוחה לעניים, ומנסה העני אם יכול לקבל יסורין ואינו כועס שנאמר (ישעיה נח) ועניים מרודים תביא בית, ואם עמד העשיר בנסיונו ועושה צדקות הרי הוא אוכל ממונו בעוה"ז והקרן קיימת לו לעולם הבא והקב"ה מצילו מדינה של גיהנם, שנאמר (תהלים מא) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה', ואם עמד העני בניסיונו ואינו מבעט הרי הוא נוסל כפלים לעתיד לבוא שנאמר (תהלים יח) כי אתה עם עני תושיע.

גם עשיר וגם מי שאינו בעל ממון, גם אישיות מפורסמת וגם מי שמתרחק מאור הזרקורים, רווקים ונשואים, גדולים וקטנים, כולם מתנסים בניסיונות המותאמים להם בדיוק. ניסיונות שמכוונים למעלה ואינם באים במקרה.

לכל אדם מניעות לפי כוח

לפעמים האדם חושב כי ניסיונותיו קשים מניסיונותיהם של חבריו. הוא מתכוון סביבו ורואה כיצד סובבו מתנהלים על מי מנוחות ואילו הוא נאלץ להיות במאבק מתמיד עם יצרי ופעם חולשותיו. הוא מצטער שכך נפל בחלקו:

רבי נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן בתרא, סימן מ"ו.

מסירת - נפש יש לכל אדם ואחד מ'ישראל' בכל יום ובכל שעה... וכל אדם ואחד נדמה לו, שהמניעות שלו גדולים יותר משל חברו, וקשה לעמד בהם. דע, שכל אדם אין לו מניעות רק כפי כחו, כפי מה שיכול לשאת ולעמד בהם - אם ירצה.

עצם ההשוואה בין ניסיונות של אנשים שונים בטעות יסודה.

בהמשך הפסקה מעמיק רבי נחמן במעלת ההתמודדות בניסיונות:

רבי נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן בתרא, סימן מ"ו.

"באמת אין שום מניעה, כי גם בהמניעה בעצמה מלבד שם השם יתברך, וכמבאר במקום אחר, והמניעה הגדולה שבכל המניעות היא מניעת המח"ן."

ישב יעקב בחריץ חגורו מצור בחרו עניו
יעקב יצא לישב בסוטה קסד עניו חגורו
ועקר ידו מן יקשה ידו חסדו ליעקב
שיבשם יסב בשוה, הכל לדיקים אין להם
מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא והיה
מדו, כי הרי חמיד יש מה למקן בעולם הזה,
ומי שפסחו, מוטל עליו הסוב לחקן, חיה
הוא הצדיק, וכבר חמרתו לעיל שיעקב חזינו
גיר גרס וגם חזותו חברה חלחק, וחין
היה יכול יעקב חזינו לחקש ליסב בשלוה.

אבל אם נתבונן בשלוח הצדיקים מה
היא, נבין מיד ששלוחם היא דוקא אי המנוחה
לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, המנוחה
שלהם היא דוקא אי השלוה, כי בהמת חמיד
יש פנה לחקן, והצקשה לשלוה חללם היא
הרצון לחקן, כי ליסב חמנוחה ולראות את
הפגמים מבלי לחקנס, דוקא זה גורם להם
אי מנוחה, ודוקא עבודה המיקון היא חללם
המנוחה, כי חלה שלא דואגים למיקון הכלל
והפרט מה שצריך לחקן ולחקן יש חמיד,
הם אינם יודעים השלוה החמיתית מה היא,
אך הם דואגים לכלל ופרט של ישראל, זה
מכנים לחון המנסון הרומי את השלוה שאכן
הוא ממלא את חובמו בחיים, חוי, כמה לעל
וכאב וחי מנוחה יש לו להצדיק החמיתי, חס
רואה שיש פגמים לחקן חרוחניות וצגשנות
חמים מחוקנים, והוא מבקש ליסב בשלוה,
כלומר לא לחי, לרוך ולעבוד ולחקן מה שיש
לחרי.